

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 19.03.2015
Yayın Kabul Tarihi: 05.08.2015

Kıskançlığın Romanı “Zehra” da Yapı

Structure In “Zehra” Called As The Novel Of Jealousy

Dr. Gülderen ÖZTÜRKER ÖZDEMİR *

Öz

1862 yılında İstanbul’da dünyaya gelen Nabizade Nazım’ın Zehra adlı romanı Türk edebiyatının ilk gerçekçi roman denemesi olarak kâbul edilmektedir. Bugün hâla “Kıskançlığın Romanı” olarak anılan eserde gerçekçi bir tavırla ele alınan karakter psikolojileri dikkat çekmektedir.

Çalışmamızda; Tanzimat Edebiyatının ikinci dönem ürünü olan ve karakterlerinin çok yönlü ele alınışı ile kendinden öncekilerden ayrılan, bu yönü ile edebiyatımızın ilk realist-natüralist romanı olarak kâbul gören eser yapı bakımından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nabizade Nazım, Zehra, Roman, Yapı

Abstract

The novel Zehra written by Nabizade Nazım, who was born in İstanbul in 1862, is accepted as the first Turkish realistic trial novel. Today, the characters’ psychologies that are described and presented realistically are paid attention in the novel, which is called as “The Novel of Jealousy”.

In this study, the work of art which is the second term product of Reorganization Literature and distinguishes from the previous ones because of presenting

* Milli Eğitim Bakanlığı, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, (gulozturker@hotmail.com)

the characters in a various way and which is accepted as the first realistic and naturalistic novel by describing the characters realistically is examined in terms of its structure.

Key Words: Nabizade Nazım, Zehra, Novel, Structure

Giriş

Sekiz uzun hikâyesi bulunan Nabizâde Nazım'ın tek romanını **Zehra** 1986 yılında basılmıştır. Yazarın ölümünden sonra arkadaşı Mahmut Sadık tarafından Servet-i Fünun dergisinde tefrika edilmiş olan eserde (nr.254,11 Kanun-ı Sâni 1311/23 Ocak 1986 vd.); doğuştan kıskanç olan Zehra adındaki güzel kızın Suphi ile evliliği ve kocasını elinden kaptırma korkusu ile kıskançlığın pençesine yakalanışı işlenmiştir.

Zehra, kocası Suphi'yi -henüz ortada bir şey yokken- evin hizmetçisi Sırrıcemal'den kıskanır. Bu kıskançlığı yüzünden Zehra'nın Sırrıcemal'e karşı tavırları değişir. Kızın bu hırçınlıklara boyun eğişi, sakin tavırları Suphi'nin dikkatini çekmeye başlar ve asıl bu noktadan sonra Suphi Sırrıcemal'e ilgi duymaya başlar. Ve iki kadın arasındaki büyük savaş başlar. Nihayet ilk savaşı karnındaki çocukla Sırrıcemal kazanır. Ama Zehra'nın intikam ateşi iyice tutuşmuştur. Nihayet kurduğu düzen ile Suphi'yi bir yosmanın eline bırakır, Sırrıcemal'i de ölüme. Hafif bir kadının peşinde parasını da gururunu da kaybeden, kıskançlığı öğrenen ve en sonunda kenara atıldığında katil olan Suphi'nin düştüğü durum bile yetmemiştir Zehra'nın intikama doymasına. İstedığı gibi ayaklarına kapanmasını sağlayamamıştır eski kocasının. Onun kendi ayaklarına değil de Trablus'a sürgüne gönderilmesi beklediği sonuç değildir ama Suphi'nin annesini bir gün yolda ölü bulması, Zehra'nın hastalanmasına, pişmanlığına ve ölümüne yol açar.

Zehra batıda Rönesans'la şekillenen ve bizde Tanzimat'la birlikte bireyin ön palana alındığı; genellenmiş insandan çıkıp, bireyi anlatarak genele varmayı amaçlayan bir dönemin ürünüdür. Tanzimat romanı kişiler üzerinde durması, karakterleri farklı yönleriyle anlatması ile bilinir. Her ne kadar Tanzimat romanında kişiyi daha ayrıntılı bulmaya, psikolojisini öğrenmeye başlamış olsak da; ilk dönem ürünlerinin romantizmin etkisiyle tek yönlü kişiler olduğu göze çarpar. Tanzimat Edebiyatının ikinci dönem ürünü olan **Zehra**, karakterlerinin çok yönlü işlenişi açısından kendinden öncekilerden ayrılan bir romandır. Bu yönü ile eser, edebiyatımızın ilk realist-natüralist romanı olarak bilinir.

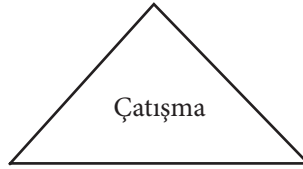
Eserde ilk çatışma, Suphi'nin patronun evinin penceresinden Zehra'yı görmesi ve ona aşık olması ile başlar. Öncesinde de bu aşkın belirtilerini (metin halkasının hazırlayıcı birimlerini) bulmak mümkündür aslında. Patronu kızı ile ilgili problemlerini anlattıkça geceleri Suphi'nin hatırına Zehra gelir, saatlerce yüzünü görmediği bu kızı düşündüğü olur. Ve ona baktığı ilk andan itibaren her iki şahıs için de aşk başlamıştır. İki insan arasında doğan kalbi alaka bir esere daha kaynaklık

etmeye başlar böylece. Suphi'nin sevdiği kıza kavuşması pek de zor olmaz. Patronu bu ilgiyi fark edince hemen nişanlanırlar.

Eserde bir duygunun, bir mizacın en belirgin haliyle ve çeşitli şekilleriyle karşımıza çıkması söz konusudur. Temel sorun kıskançlık duygusudur. Dolayısıyla ilk çatışma, şahısların mutlu evlilik süreçlerini getirir. Kıskanç kız Zehra yumuşamış, uyumlu ve sevgi dolu bir eş hâline gelmiştir. Evliliklerinde her şey yolunda gitmektedir.

Eserdeki asıl çatışma Münire Hanım'ın eve hizmetli olarak genç ve güzel bir genç kız olan Sırrıccemal'i almasıyla başlar. Zehra'nın doğuştan gelen ama koşullar etkisinde değişebilen ve güzel bir evlilik yaşamasına olanak veren kıskançlık duygusu Sırrıccemal'in eve gelmesiyle birlikte yeniden kabarıp.

Kıskanılan: Suphi (seyirci konumunda)

Kıskanan:
Zehra

(haksız suçlama, gereksiz kıskançlık)

Kendisinden kıskanılan:
Sırrıccemal

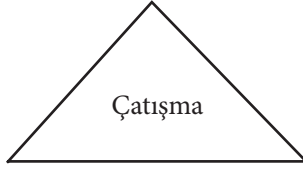
(masumiyet, boyun eğme)

Bu çatışmada kıskanan taraf Zehra, kıskanılan kişi Suphi, kendisinden kıskanılan kişi ise Sırrıccemal'dir. Zehra ile Sırrıccemal çatışması söz konusudur. Zehra'nın yaptığı haksız suçlamaların, gereksiz kıskançlığın karşısında, Sırrıccemal'in bu haksızlığı kabullenmesi ve Zehra'ya boyun eğmesi vardır.

Zehra'nın gereksiz kıskançlığının hazırladığı birimler üçüncü metin halkasını oluşturur. Ve Suphi ile Sırrıccemal arasında kalbi alaka vuku bulur. Gereksiz başlayan çatışma Suphi Bey'in Sırrıccemal ile ilgilenmesine yol açmıştır. Ve bu durum kadınlar arasında açık bir sahiplik arzusu ve üstünlük mücadelesine dönüşür. Zamanla Sırrıccemal de değişir. Özellikle Suphi'nin kendisine olan ilgisi ona, sevdiği uğruna savaşıma gücünü kazandırır. Sonunda Sırrıccemal hamile kalır. Onlar ayrı eve geçerken, Zehra kayınvalidesi Munise Hanımla yalnız kalır.

Fakat kıskançlık sadece doğuştan gelen bir duygu değildir. Sırrıccemal bir esirdir ve hayatta kimsesi yoktur. Suphi'ye bağlanması, karnında onun çocuğunu taşıması, onu kaybederse çocuğuyla ortada kalakalması demektir. Bu nedenle eşi henüz Zehra'dan boşanmadığı için kimi zaman Zehra'ya gideceği korkusu içerisine girer, kıskanma sırası Sırrıccemal'e gelmiştir. Bu bölümde kıskanan Sırrıccemal, kendisinden kıskanılan Zehra ve yine kıskanılan Suphi Bey'dir. Roller değişmiştir.

Kıskanılan: Suphi

Kıskanan:

Sırrıcemal

(haklı endişe, anneliğin verdiği kıskançlık)

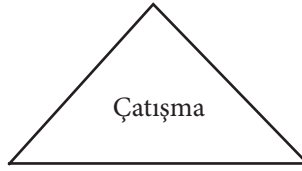
Kendisinden kıskanılan:

Zehra

(nikahlı eşinin elinden alınmasına karşı duyulan öfke, intikam arzusu)

Eserin bir sonraki halkasında Zehra'nın eşi kendisini boşadıktan sonra hafif meşrep bir kadını, Suphi'yi elde etmek için göndermesi ile başlar. Suphi bu sefer de Ürani'nin çekiciliğine kapılır. Fakat bu kapılış ağır sonuçlar doğurur. Hamile eşini yüzüstü bırakıp kadının evine kapanan Suphi'nin işleri de aksamaktadır. Yardımcısı Muhsin Bey de onu soymaya başlamıştır. O ise sadece tutkunu olduğu Ürani'nin peşindedir. Kıskanma sırası Suphi'ye gelmiştir. Bu sokak kadının hafiflikleri, erkeklere saçtığı mavi boncuklar onu çileden çıkarmaktadır. Bu sefer kıskanan Suphi, kıskanılan Ürani, kendisinden kıskanılanlar ise diğer erkeklerdir.

Kıskanılan: Ürani

Kıskanan:

Suphi

Kendisinden kıskanılan:

Diğer erkekler

Yukarıda gördüğümüz gibi eserde roller değişerek farklı kişilerin yaşadıkları ortak duygu; kıskançlık anlatılmıştır. Romanın başlarında Zehra'nın kıskançlık huyunun normalin üzerinde olması, tepkilerinin şiddet içermesi okuyucuda, Zehra'nın bu huyunun entrika yaratacağı düşüncesini uyandırır. Evet Zehra'nın kıskançlığı çok korkunç şeylere neden olur ama eserde aynı konuma düşen ve kıskançlığı doğuştan gelmeyen kişilerin de bu şartlarda aynı tepkileri vermeleri, kendilerine ya da karşılarındakilere zarar verme boyutuna gidebilmeleri Nâbizâde Nazım'ın "İnsan davranışlarından sorumlu değildir." düşüncesinin bir sonucudur. Yazara göre aynı şartlarda kalan herkes aynı sorunları yaşar ve ona göre tepkiler

verir. Kıskançlık duygusunu öncelikle Zehra'nın en kötü huyu şeklinde tanısak da eserde Ürani ve Suphi'nin annesi haricindeki temel kişilerin hepsinde görürüz.

Zehra'nın kıskançlığının diğerlerinin kıskançlığından tek farkı hastalık hâlinde olması ve doğuştan gelmesidir. Bu nedenle diğerlerinin kıskançlığını daha doğal karşılarız. Çünkü bu duygu onlarda yaşadıkları olayların neticesinde oluşan bir duygudur.

Romanın yapısını oluşturan bütün metin halkalarının kıskançlık çevresinde döndüğü görülür. Bu bağlamda; olay örgüsünden yola çıkarak eserin temasının kıskançlık, konusunun ise Zehra'nın kıskançlığının sonuçları, olduğu ortaya çıkar. Bu durumda yazarın amacı Zehra'yı vermek değil, kıskançlık konusu her yönüyle ele alabilmektir. Eğer eserde tek yönlü bir kıskançlık olsaydı ve sadece Zehra'nın doğuştan gelen kıskançlığının yarattığı facialar anlatılsaydı eser kısıtlanmış olurdu belki de. Belki de diğerlerinin kıskançlığı Zehra'nın kıskançlığını daha belirgin hâle getirmek amaçlı kullanmıştı yazar.

Üçüncü tekil anlatıcı tarafından anlatılan eserde yazar, Natüralizm'in etkisiyle, her şeyi olduğu gibi ortaya koymaya, olaylara sadece “tanık” olmaya çalışmıştır. Bu nedenle eserde daha çok yazarın anlatımı yer alır. Fakat amacına karşın yazar, bu anlatımları sırasında gelecekle ilgili ipuçları vermekten de alıkoymaz kendini.

Suphi'nin, patronu Şevket'ten kızı ile ilgili sorunları dinlemeye ve Zehra'yı düşünmeye başlaması esnasında yazar; “düşünmek, sevmenin öncüsüdür.” der (Nazım, 2003:30). Ve biz birkaç sayfa sonra Suphi'nin Zehra'yı sevmeye başladığını öğreniriz. Ayrıca Zehra ile Suphi'nin nişanlılık dönemlerinde hayallerini, çocuk sahibi olmaya kadar genişletmelerine karşın yazar; “Kimi zaman, pek çok istenen emel konusunda başarısız kalındığı gerçeğini bilmedikleri için de bu hayallerinde hoş görülebilirlerdi.” derken, evliliklerinin ilk dönemlerinde birbirlerine çılgınca tutkun aşıkların bu halini görünce “hiçbir şeyden habersiz çocuklar” cümlelerini verirken gelecekte haberdar olduğunun sinyallerini verir Nazım, 2003:46,52). Sadece tanık anlatıcı değildir Nabizâde Nazım “ilahi bakış açısı” nı kullanır eserinde.

Tanıklık kendini, duygularını romana dahil etmemeyi gerektirir. Nâzım da kendini dâhil etmeme çabasıdadır. Realizm ve Naturalizm'in kuralları gereği objektif ve tarafsız olmalıdır. Ama daha Boğaziçi tasvirlerinin yapıldığı sayfalarda yazarı hissetmek, gördüğü manzaranın bir fotoğraf değil de kendi duyguları, hisleri olduğunu anlamak mümkün olur. Biz Boğaziçi'ni gerçek görünüşüyle değil, Nabizâde Nazım'ım gözüyle görürüz.

Boğaziçi, kalemle betimlenemeyecek kadar güzeldir ve güzel bir yüze parlak bir gülümseme ne kadar yakışırsa Boğaziçi'ne mehtap o kadar yakışır. Ve yazar onu anlatmak için daha fazla kalem yormayacağını söyler. Ya da “yukarıda belirttiğim gibi” cümlesini kullanıverir arada (Nazım, 2003: 25-6,45). Böylece eserde yazarı da duygularını da hissederez.

Aslında amacı kişilerini yargılamamak, sadece sorgulayıp yargıyı okuyucuya bırakmaktır. Ama bir kaç yerde duygularını açıkça ifade ettiği de görülür.

“Kadıncağız, oraya doğru yürüdü.” (s. 52)

“Zavallı kadın düşüncelerinde yanılmıştı” (s. 53)

“...bu durum zavallı kadını pek üzüyordu.”(s.77)

“zavallı duvarcılar” (s. 143) “zavallı ana...”(s. 160)

Romantizmin etkisinin içinde çıkan bir gerçekçilik denemesinde bu birkaç romantik izin görülmesi de makul karşılanmaktadır ama; yazar, kendisini de duygularını da kaleminden uzaklaştırmayı başaramamıştır.

Yazarın bu eserde kullandığı dile gelince; kimi yerlerde Tanzimat'ın birinci kuşak yapıtların olduğu gibi Osmanlıca sözcüklerin oldukça bol kullanıldığı görülür. Özellikle romanın giriş kısmındaki Boğaziçi tasvirinde bu kullanım ağır basar. Namık Kemal'in İntibah romanı hatırlatan bu bölümde dil oldukça süslü, ağır ve sanatlıdır. Yazar burada sanat kaygısı taşıyor gibidir. Yazarın kişi tasvirlerinde de Namık Kemal'in izlerini bulmak mümkündür. Yine bu bölümlerde de ağıdalı bir dil kullanılmıştır.

Buna karşın günlük hayatın anlatıldığı bölümlerde dil sadeleşir. Kahramanlarını içinde buldukları sosyal sınıf, aldıkları eğitim ve çevrelerine uygun olarak konuşur. Hizmetçilerin kavgaları, Ürani'nin konuşmaları, tulumbacıların kökenci, omuzdaş, köşklü kelimeleri de kendilerine has kelimelerdir.

Nâbizâde Nâzım, gerçekçiliğin etkisi ile çok güzel mekân tasvirleri yapmıştır. Zehra romanında devrin aile hayatından yazarın anlatabilmek için belli bir süre yanlarında yaşadığı tulumbacılar kadar sosyal olanı vermeye, onlara bir seyirci gözüyle bakmaya çalıştığı görülür. Romanda kahvehaneler, tulumbacılar, Boğaziçi konakları gerçekçi bir dikkatle resmedilmiştir. Yazar burada gerçek yaşamında da içinde bulunduğu sokakları anlatır Suphi aracılığı ile; hırsızlık, yankesicilik yapar, küfürlü konuşan, serserilerle kavga eden biri olur. O hayata ait her şeyi öğrenir. Suphi'nin sürdürdüğü bu hayat bütün rezilliği, iğrençliği ile gözler önüne serilmiştir.

1890'lı yılların her hangi bir Haziran ve Temmuz aylarında İstanbul'da iki aşığı anlatarak başlayan eser bu aşıkları tanıtarak devam eder. Geri dönüş tekniği ile bu aşıkların nasıl tanıştığı nasıl evlendiği anlatılır. Ve romanın başındaki ana dek gelinir.

“İlkbaharda, Boğaziçi'nin R** köyündeki yalıya taşınılmıştı; İşte biz bu iki karı kocayı hikâyemizin başlarında o yalıda bulmuştuk” (Nazım,2003: 55) diyerek hikâyeyi buradan devam ettirir. Eserde tam olarak yıl belli olmasa da dönem bellidir. Kronolojik bir sıra ile mevsimleri ve kahramanlarımızın yaşayışlarını takip etmek mümkündür. Bu kronolojik düzenin içinde atlayışlar da bulunmaktadır. Yazar; “Bu uğraşlar ve hazırlıklarla düğün zamanı gelip çattı” (Nazım, 2003: 47) der. Ve arkasından düğün gecesinin ilk muhabbetlerini anlatır. Bir sonraki paragrafta ise evliliğin ilk yazı Bulgurlu'daki köşkte mutluluk içinde son bulmuştur bile.

Olay örgüsü çerçevesinde kişilere baktığımızda kahramanların yaşadıkları çevre, aldıkları eğitim ve aileleri ile birlikte verildiğini görürüz. Yaratılan insanlar gerçek hayattandır. Yazar, Zehra karakterini yalnız maddi yönüyle değil manevi yönüyle ruh dünyası ile ele almıştır. Kişilerin davranışları kendi yapılarından gelir, yazar belirlemez.

Romanın birinci kuşak Tanzimat eserlerinden bir farkı da kişileri çok boyutlu ele almış olmasıdır. Romantizmin etkisini taşıyan ilk dönem romanlarında kişiler özelliklerini doğuştan kazanıp roman boyunca bu özelliklerinde bir değişim görünmezken; Zehra’da doğuştan da olsa içinde bulunduğu şartlara göre değişim görülür. Zehra’nın kıskançlığı yapısında vardır. Kardeşini bile kıskançlık duygusu ile boğmaya kalkışmıştır. Ama aslında hastalığını değerlendirebilecek, bunun kendisine mutsuzluk getireceğini görebilecek bir mantık mevcuttur onda. Kimi zaman çok ılımlı ve iyi olur. Evlilik düşüncesi doğduğunda ahlakını değiştirmek ve düzeltmek zorunluluğunu düşünür. Bunun için neler yapması gerektiğini bulmaya çalışır (Nazım, 2003: 42).

Zehra, evliliğin ilk zamanlarında olumlu bir karakterdir. Başlarda hastalığından kurtulmuş gibidir. Hatta kocasının atını bağlı bulduğu ve çevresine bakınıp onu bulamadığında bile aklına kötü bir şey gelmez. Ama ağacın arkasında gördüğü çiftten birinin eşi olduğu düşüncesi onu kıskançlık duygusunu yeniden ortaya çıkarmıştır. Bu olay nedeniyle birkaç gün yatağa düşen Zehra, huyunun böyle aniden yeniden ortaya çıkışına üzülür. Kendinde gördüğü değişimin aslında yenilmemiş olması gerçeği onu alt üst eder.

Bu olaydan sonra yeniden kıskançlık duygusunun pençesine kapılır. Üzerine bir yük daha binmiştir. Bu duygularını eşine sezdirme gayreti. Kışın İstanbul’a taşınmaları ve bazı geceler Suphi’nin arkadaşlarının ısrarı ile dışarı çıkması Zehra için bir işkence olur. Tabi bunları da içine atmak zorunda kalır. Ve onun için hüngür hüngür ağlayıp içini boşaltabilmek en büyük mutluluk olmaya başlar. Hayatın tadı bitmiştir artık (Nazım, 2003:55). Suphi’nin her hareketinden Zehra’nın çıkardığı ve içini sürekli kemiren bir kurt vardır artık.

Onda hastalık hâlinde olan sadece kıskançlık değildir. Sürekli huzursuz olduğu görülür. İntikamını aldığı hâlde huzursuzluğu devam eder. Sonunda çıldırma noktasına gelir huzursuzluk yüzünden. Öyle kindardır ki yalnız kaldığında Monte Kristo okur. Onun nasıl intikam aldığını öğrenir. Her yönüyle kocasını mahvedebilmek için Muhsin Bey’i ayarlar. Onunla evlenir. Ve işi bitince onu da hiç acımadan atar bir kenara.

Zehra, kıskanç olduğu kadar gururludur da Sırrıccemal’in kendisine zarar verdiği düşüncesi ile evden gitmek isteği karşısında, cariyenin kendisine bir zararı olmayacağını söyleyerek reddeder. Sonra da kızı defedebilmek için elinden geleni ardına koymaz.

Zehra içinde bulunduğu durumun ciddiyetini, Nazikter’in evden kovulmasına karşı yaptığı itiraz neticesinde eşinin onunla birlikte gidebileceğini söylemesi ile

anlar. Ama kararı kalıp savaşmaktır. Hatta her gün hazırlandığı bu çarpışmalardan lezzet duymaktadır (Nazım, 2003:83). Ve ne olursa olsun hâlâ eşini sevmektedir.

Her yönüyle verilen tek karakterdir Zehra. Olayların akışını belirler. Roman-daki entrikaların temelini bu can yakıcı, göz kamaştırıcı ve hürmet uyandırıcı bir güzellikteki kadın oluşturur. Ve etrafındaki herkesin canını yakmayı başarır.

Romanın adı her ne kadar Zehra olsa da baş kişisi Suphi'dir demek yanlış olmaz. Zehra bile romanın belli bir noktasında izleyici, takipçi rolüyle kenarda kalırken okuyucu hep Suphi'yi takip eder. Onun yaşadıklarını sevincini, üzüntüsünü kısaca onun değişken psikolojisini izler.

Suphi, kibar büyümüş iyi eğitim almış yakışıklı bir gençtir. Zeki ve ahlaklı oluşu dikkati çeker önce. İş sahibi oluncaya kadar baba terbiyesinde büyümüş bir gençtir. Okuyan bir insandır. Aslında aşkı acımayla başlar. Patronunun çektiği acıları dinleyerek kendi içinde yaptığı yorumlarla kıskanç kadınların evliliklerinde de mutlu olmayacaklarını bile düşünerek acır ilk başlarda tanımadığı bu kıza. Ve bunları bilerek evlenir Zehra ile. Tek amacı ise onu mutlu etmektir. "Suphi'nin bütün emeli, sevgili karısının arzularına bir tutsak gibi boyun eğmek, en ufak bir gülümsemesini görmek uğrunda bütün arzularını ezip çiğnemektir." (Nazım, 2003:51) Zehra'nın mutluluğundan mutluluk duyan onu kaybetme düşüncesinin aklına geldiği anlarda ölüm terleri döken Suphi, ilk zamanlarda sanki yanından ayrıldığı an sevdiğinin başına kötü bir şey gelecekmiş gibi korkar, bu nedenle yanından bir an bile ayrılmak istemez.

Suphi karısını kızdırmamak için onun Sırrıccemal'e yaptıkları karşısında sessiz kalmayı sadece izlemeyi tercih etmiştir. Ama karısının gereksiz kıskançlığı Suphi'nin kız için üzülmesine, acımasına neden olmaktadır. Ve ikinci defa bir kıza duyduğu acıma hissi onu düşündürmeye başlamıştır. Üzücü manzaralar gözünün önünden gitmez olmuştur. "Düşünmek sevginin öncüsüdür." Sözü burada yeniden etkisini gösterir. Ve Suphi Zehra'nın kıskançlığı neticesinde Sırrıccemal'i düşünmeye, ardından sevmeye başlar.

Suphi'nin Zehra'ya karşı duyduğu aşk sadece duygusal bir aşktır. Onun mutluluğu üzerine kurulmuş bir mutluluktur. Oysa Sırrıccemal'e karşı bedensel bir arzu duyar. Karısı ve Sırrıccemal arasındaki sürtüşmelere sadece seyirci kalmakta hatta bu durumda eğlenmektedir. Onda paylaşılmayan erkek olmanın hazzı vardır. Hiç karışmaz hatta kadınları birbirine karşı kıskırttığı bile düşünülür. Ama Suphi'nin içinde hala Zehra'ya ilk aşkına duyduğu sevgi izleri bulunmakta bu etki de onu boşamasına engel olmaktadır. Suphi'nin de iç çatışmaları, arada kalmalar yaşadığı görülür.

Münire Hanım, Suphi'nin annesidir. Soylu bir aile kızıdır. Gençliğinde Arnavutlukta bulunmuş, ahlak ve erdem ile ilgili alışılmışın dışında görüşlerini buradan toplayıp getirmiştir. Eşini birkaç yıl önce kaybetmiş, kendini oğlu ve gelininin mutluluğuna adanmıştır. Sırrıccemal'i eve alması da onlara iyilik yapmak içindir

aslında... Münire Hanım evin içindeki olaylar karışıkça yaptığı hatanın farkına varır. Çok üzülür, dualar eder, işin kötü sonuçlanmaması için, kendini suçlar, dövünür ama elinden bir şey gelmez sadece seyirci olarak olayları izler. Sonunda kendisine kötü davranan gelininin elinde azap çekmeye ardından da sokaklara düşüp dilenmeye başlamıştır. Ölümü de sokak köşesinde olur.

Şevket Bey, Zehra'nın babası, Suphi'nin patronudur. Tüccarlık yapmaktadır. 35 yaşında çalışkan ve iyi yetiştirilmiş, ileri görüşlü saygın bir insandır. İş ile olduğu kadar ailesini de düşünen kıskanç kızı ile oldukça ilgilenen bir babadır. Küçüklüğünden beri kızının huylarını takip eder, kıskançlığı konusunda ona çeşitli çareler bulmaya çalışır ve bundan dolayı acı çeker.

Evliliğin sadece nikahlanmakla bitmeyeceği düşüncesi ile kızına damadının hoşlandığı musiki ve kanun derslerini aldırır. Baba gençlerin mutluluğu için ne gibi ufak tefek vesile gerekiyorsa bunlar için kafa yorar. Damadına işten el çektirir. Ve Bulgurlu' da bir güzel köşk hazırlar onlar için.

Şevket Efendi olayların en kızıştığı zamanlarda, Sırrıcemal'in hamile olup Zehra'nın konumunun tehlikeye düştüğü anlarda hayata gözlerini yumar. Ve kızının tamamen yalnız kalmasını neden olur. Bu iyi babanın rolünü, Zehra'nın en zor dönemlerinde, etkileyciliği yalnızlığı arttırmak için bitirmiştir yazar. Neden öldüğünü bile söylemez.

Nazikter, Zehra'nın dadısıdır. Evlendikten sonra da onun evinde kalır ve ona yardımcı olur. O da kıskançlığı yönüyle dikkat çeken bir karakterdir. Sırrıcemal'i kıskanmaktadır. Acımasızlığı kinciliği ve işbirlikçi olması yönüyle ortaya çıkar. Zehra'nın Sırrıcemal'e duyduğu kını o da görevi sınırları içinde Sırrıcemal'e karşı gelerek, onun kuyusunu kazmaya çalışarak alır. Titiz, kaba davranışlı ve terbiyesiz biridir. Sırrıcemal'in kendisini önemsememesi onu çileden çıkarmaktadır. Onun evin ikinci hanımı gibi davranması Nazikterde rekabet duygusunu günden güne kabartır. Yıllardır hanımının hizmetinde hatırı sayılır bir kalfa olması gerekirken dağdan gelme Sırrıcemal'in konumu onu kıskandırmaktadır. Nazikter, takındığı tavırların sonunda Suphi Bey tarafından evden kovulur.

Ürani, küçük yaşta ailesini kaybetmiş, düşmüş bir kadındır. Daldan dala atlamaya, gönül eğlendirmeye alışmıştır. Menfaati uğruna yaşamaktadır. Zehra'nın intikamını almaya, aldığı yüklü para karşısında razı olur. Sıkıldığı zamanlarda bile işini tamamlamak uğruna biraz daha katlanmaya çalışır. “Suphi'nin bilinçsiz ve cinsel açlığının, doymazlığının ayırımına varır ve onu istediği gibi avucuna alır.”(-Baki,1993: 42)

Sırrıcemal, Münire Hanım'ın evin işlerine yardımcı olması amacıyla aldığı hizmetçidir. Bir esir olduğu için hayatta kimsesi yoktur. Güzelliği ve gençliği ile dikkati çeker. “Sırrıcemal, bir güzellik simgesiydi. Kafkas ırkının güzelliğiyle en ünlü olan dalından olduğunu ilk bakışta ez zor beğenir gönüllere bile onaylatmaktaydı.”(Nazım, 2003: 57) O, gönül avlayan bir güzel olarak tarif edilir. Yazar Sırrıcemal'in fiziksel görünümünün yanında kişiliğini de tanıtmıştır. Sırrıcemal,

kadının içe dönüklüğünü, boyun eğişini temsil eder. Onda ilk göze çarpan şey kabulleniş, kadere razı oluştı. Önce hanımının kıskançlıklarına, kendisine yapılan hakaretlere boyun eğdi, ne zaman ki karnında Suphi'nin çocuğunu taşımaya başlar onda anneliğin verdiği kadın güçlülüğünü buluruz. O zaman haklı bir korku ve kıskançlık başlar onda. Öncelikle iyi niyetli düşünür. Zehra gibi her an kötüyü aklına getirmez. Kocasını başkasına kaptırdığında ise yine kabullenışı ortaya çıkar ve Tanzimat romanının intiharı kurtuluş olarak seçen karakterlerinden biri olur.

Sırrıccemal eve ilk geldiği günlerde Zehra'nın kendisinden rahatsız olduğunu anlar. Ve onu üzdüğü, ailenin iç huzurunu bozduğu için üzülür. Zehraya ve Suphiye görünmemek için gözlerden uzak kalmaya gayret eder. "Zavallı kız! Güzellik ve terbiye bakımından Zehra'dan aşağı olmadığı ve belki ahlakça ondan üstün bulunduğu halde bile, yine kendisini hanımının bir kölesi ve beyinin aşağılık bir hizmetçisi sayacak derecede yüce bir ahlak ve duygu sahibiydi." (Nazım, 2003:59) Sırrıccemal, hanımının mutluluğu için kendi fedaya hazır bir kızdır. Hatta Zehraya onun mutluluğu için bu evden gidebileceğini söyler. Ama Zehra bunu da gururuna yediremeyerek, ona zararı olamayacağını söyler. Sırrıccemal bu durumdan sonra iyice sararıp solmaya, rahatsızlanmaya, kendi içine çekilmeye başlar. Sırrıccemal ancak güvenini ve evdeki hanımlık otoritesini sağlayınca Zehraya karşılık vermeye bile başlar. Onun kendisini dövme girişiminde hatırı sayılır bir karşılık verdiği bile olmuştur. Sırrıccemal'in bu paylaşamayan sevgili kavgaları boyunca huyları değişmiştir. Eski içine dönük sessiz ve hanımın mutluluğu için kendi mutluluğunu fedaya hazır kız yoktur artık. Hatta Zehra'nın bu zor durum içinde babasını da kaybetmiş olması bile onu sevindirir. "Birdenbire ortaya çıkan bu olaydan, en çok memnun olan Sırrıccemal olmuştı: Bunca zamandır uğraştığı gönül mücadelesi, ahlakını hemen hemen tümüyle değiştirmişti." (Nazım, 2003:82) Hayatta yapayalnız olduğu ve karnında Suphi'nin çocuğunu taşıdığı için Suphiye karısını boşatır.

Sonuç olarak Zehra; realist-natüralist öğeler taşıyan bir yapıt olmasına, deney ortamı arz etmesine karşın daha başlangıcında kıskanç kadınların mutlu olamayacağı, iyi bir kardeş olmayan kadının iyi bir eş de olamayacağı gibi kadercilik yaklaşımlarda bulunması, anlatıcının tanık durumundan çıkması, Boğaziçi tasviri yaparken çevreyi, insanın sosyal çevresini göstermek için değil de sanat kaygısı taşıyarak anlatması, dönemin sosyal şartları düşünüldüğünde bir kız babasının kızı yabancı bir erkeğe anlatması, yabancı erkeğin evde hoş olmayan bir vaziyette baba tarafından yakalandığı halde gülümseme ile karşılanması gibi yönleri ile yansıtmaya çalıştığı düşünceden uzaklaşmış, teknik açıdan zayıf kalmış bir eserdir.

Bunun yanında eserde dönemin gerçeklerini de bulmak mümkündür tabii. İstanbul'dan kesitler vermesi, yazarın sokağı, tulumbacıları tasviri, o dönemde nikahlıların birbiri ile görüşmesi göreneğe uymadığından iki aşkın birbirlerine fotoğraf verip düğüne kadar görüşmemeleri ile eser; realist-natüralist öğeleri romanımıza sokması bakımından büyük önem arz eder.

Kaynakça

AKTAŞ Şerif, (1998) Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ankara, Akçağ Yayınları,

AKTAŞ Şerif, 2004-2005 Doktora Ders Notları, Gazi Üniversitesi

BAKİ Hayati, (1993) Tanzimat Edebiyatında Roman ve İnsan, Ankara, Promete Yayınları,

EKEN Ahmet, (1975) Türkiye Romancılığında Nabizade Nazım, Birikim, Sayı 4, Haziran, s.10-13

KARACA, Şahika, (2012) **İlk Dönem Türk Romanlarında Anne Kimliği, Akademik Bakış Dergisi, 33, Kasım-Aralık**

NABIZADE Nazım, (2003) Zehra, Bordo Siyah Yayınevi, İstanbul, 2003

